

INICJACJA I REINICJACJA

Ks. Andrzej Jakóbczak

Wybrane zagadnienia posługi w katechumenacie na Zachodzie

Inicjacyjna posługa Kościoła, który zgodnie z poleceniem Jezusa Chrystusa naucza prawdy, uczy zachowywać naukę i udziela sakramentów, nigdy właściwie nie została przerwana. Przez długi jednak czas związana była z działalnością ściśle misyjną. Tereny misji - szczególnie afrykańskich - były niejako poligonem, na którym w XIX wieku kardynał Lavigerie (założyciel Ojców Białych) rozpoczął przywracanie starożytnej dyscypliny katechumenalnej.

Francja

Zdobyte wówczas doświadczenia przydały się już wkrótce. Początek XX wieku przyniósł Europie, a szczególnie Francji, gwałtowny spadek liczby ochrzczonych. Kościół stał się w tym kraju mniejszością. Wobec zeświecczonego środowiska nie wystarczyło ludzi wyławiać i chrzcić: trzeba było stworzyć odpowiednie warunki do zmiany życia.

Tymczasem sytuacja nie była prosta:

- zainteresowani przyjęciem chrztu nie wiedzieli, do kogo mają się zwrócić,
- księża przeciążeni pracą duszpasterską nie mieli czasu, by zajmować się kandydatami do chrztu,
- osoby, którym powierzano przygotowanie dorosłych do chrztu (świeccy, zakonnice) nie mieli żadnego wsparcia.

Chrzest dokonywał się więc bez głębszego przygotowania, neofici zaś pozostawieni byli sami sobie.

W 1950 roku w Lyonie zdecydowano się więc na otwarcie Centrum Katechumenatu. Powstało ono przy klasztorze Sióstr Wspomożycielek Duszy Czyścicowych, z którymi w przygotowywaniu dorosłych do chrztu współpracował ks. Jean Raymond. Trzy lata później katechumenat w Lyonie stał się instytucją diecezjalną, która powierzona opiece ks. J. Cellier otrzymała od Episkopatu zezwolenie na udzielanie chrztu etapami. W swej działalności katechumenat miał uwzględniać formację intelektualną, duchową i liturgiczną. W 1958 pojawił się w takiej formie w Paryżu i dalej we wszystkich diecezjach. W 1964 roku powołano Krajowe Biuro Katechumenatu podlegające Komisji Episkopatu do Spraw Nauczania Religijnego. Jego zadaniem jest koordynowanie działalności katechumenatów diecezjalnych w wymiarach: organizacyjnym, formacyjnym, informacyjnym i wydawniczym. Pracami kieruje dyrektor mianowany przez Radę Stałą Episkopatu.

Równolegle powstała Narodowa Komisja Katechumenatu. W jej skład wchodzi: dyrektor, biskup delegowany przez Komisję Episkopatu ds. Nauczania Religijnego, delegaci z dziewięciu regionów apostolskich Francji, odpowiedzialny za katechumenat w Paryżu i Narodowa Ekipa Katechumenatu (trzy - cztery osoby skupione wokół dyrektora), będąca organem wykonawczym Komisji Narodowej Katechumenatu. Narodowa Ekipa uczestniczy co dwa lata w europejskich spotkaniach katechumenatów. Każdy członek Ekipy opiekuje się dwoma lub trzema regionami apostolskimi i utrzymuje kontakt z różnymi biurami i ruchami kościelnymi. Narodowa Komisja Katechumenatu spotyka się dwa razy w roku. Spotkania te mają charakter programowy i informacyjny.

W każdej z 93 diecezji istnieje Diecezjalne Biuro Katechumenatu i Diecezjalna Ekipa Katechumenatu. Podobne struktury są organizowane na poziomie regionów apostolskich. Początkowo katechumenaty były tworzone przez 4-5 osób, przy czym starano się, by każdy katechumen miał jednego katechetę świeckiego (obecnie grupy te są nieco liczniejsze: ok. 10 osób). Poszczególne grupy co jakiś czas spotykały się ze sobą, aby wspólnie się pomodlić, poznać, wymienić doświadczenia. Filarami katechumenatu stali się katechiści świeccy. Katechizacja miała charakter raczej indywidualny, ale w ramach życia wspólnotowego i liturgicznego. Wtajemniczanie rozumiano bardziej jako całościowy proces przemiany życia niż przekazywanie wiedzy. Stał się on przez to bardziej biblijny i liturgiczny, ale też nastawiony na wspólnotowość przeżywania swej wiary.

O pierwszym spotkaniu z kandydatem powiadamiane jest Diecezjalne Biuro Katechumenalne. Wyszukuje się dla niego osobę do tzw. towarzyszenia indywidualnego na okres dwóch do trzech

miesiący i organizuje się grupę katechumenalną. Tematyka spotkań dotyczy osoby Jezusa Chrystusa i motywacji do rozpoczęcia przygotowań do chrztu. Kiedy kandydat świadomie i odpowiedzialnie decyduje się na chrzest, zostaje przyjęty do katechumenatu w obecności grupy katechumenalnej i wspólnoty parafialnej. Obrzęd ten, dokonujący się poza Mszą świętą, nazywany jest w krajach frankofońskich "wejściem do Kościoła". W rozpoczętym tym obrzędem katechumenacie zwraca się uwagę, aby katechumeni stopniowo wchodzili w parafię, ale spotkania z księdzem należą do rzadkości. Grupa katechumenalna spotyka się dwa razy w miesiącu. Oprócz tych spotkań mają miejsce także comiesięczne spotkania katechumenów z danego regionu (wraz z osobami towarzyszącymi). Odpowiedzialny z ramienia diecezji raz na kwartał spotyka się z każdą grupą. Rola księdza ogranicza się niemal wyłącznie do funkcji liturgicznych.

Czas uświadomienia i przyjęcia przez katechumena nowej tożsamości, ugruntowania wiary, nauki chrześcijańskiego życia i modlitwy trwa w zależności od potrzeb od roku do trzech lat. Po tym okresie i otrzymaniu pozytywnego świadectwa osób towarzyszących i odpowiedzialnych za katechumenat z ramienia diecezji następuje obrzęd wybrania (wpisania imienia). Sprawowany jest on z reguły w pierwszą niedzielę Wielkiego Postu pod przewodnictwem biskupa lub jego delegata. Rozpoczęty wówczas okres oczyszczenia i oświecenia naznaczony jest przez skrutynia: pierwsze w gronie katechumenów, dwa następne we wspólnocie parafialnej.

Po skrutyniach organizuje się dzień skupienia, podczas którego sprawowane są obrzędy przekazania i ryt Effeta. Wigilia Paschalna jest czasem udzielania sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia, przy czym we Francji bierzmowanie często udzielane jest nawet rok, dwa później. Jednak między innymi rezygnacja niektórych neofitów z późniejszego przyjmowania bierzmowania skłoniła duszpasterzy w Paryżu i niektórych innych diecezjach do sprawowania wszystkich trzech sakramentów inicjacji łącznie.

W okresie mistagogii tworzone są wspólnoty neofitów, w których wzmacniają oni swą wiarę i przygotowują się do sakramentu pojednania. Wspólnoty te składają się z kilku neofitów i kilku dawnych chrześcijan, animowane są przez świeckich i spotykają się raz w miesiącu. Co około dwa miesiące spotyka się z nimi odpowiedzialny z ramienia diecezji. Spotkania dotyczą historii Kościoła, wolności chrześcijańskiej, duchowości, modlitwy, bierzmowania.

Cechami charakterystycznymi katechumenatu francuskiego są: jego "kościelność", charakter wspólnotowy, podkreślenie ciągłości formacji - także po przyjęciu chrztu - charakter apostołski i otwartość. Mocny akcent położono tam na instytucję rodziców chrzestnych i osób towarzyszących. Ci swym życiem mają dawać świadectwo konieczności ciągłego nawracania się - jest to znaczną pomocą w zrozumieniu nawracania się jako istotnego wymiaru Kościoła. Dominującymi elementami w katechumenacie francuskim są:

- Nawrócenie - czy wiary można nauczyć- - chodzi tu o osobiste spotkanie z Bogiem, który wzywa.
- Spotkanie - owocujące przyłgnięciem i żywą wiarą.
- Wspólnota - konieczna, aby to spotkanie z Bogiem mogło rozwijać się; katechumen czuje się w niej akceptowany; jest ona namacalną namiastką wspólnoty świętych, w której i z którą może coraz bardziej wznosić się ku Bogu.
- Sakrament jako proces - Kościół jest głównym sakramentem, który dostrzegany przez ludzi ma być dla nich znakiem świętości, znakiem wychodzącej naprzeciw nich Bożej miłości.

Stany Zjednoczone

Historia katechumenatu w USA jest nieco krótsza niż we Francji. Spore zainteresowanie odnowionym obrzędem chrześcijańskiej inicjacji pojawiło się tam zaraz po ukazaniu się OICA w 1972 roku, a nasiliło jeszcze po ukazaniu się jego tłumaczenia na język angielski w 1974 roku. Jednak do 1974 roku nie było tam praktycznie żadnej publikacji zbliżonej charakterem do monografii na temat chrztu. Dopiero w 1974 roku na Uniwersytecie Notre Dame odbyło się pierwsze rzymskokatolickie spotkanie poświęcone tematyce chrześcijańskiej inicjacji jako zagadnieniu, które nie może być dłużej ignorowane, jeżeli Kościół chce być wierny swemu posłannictwu.

Podobnie, jak we Francji, zaczęły się tworzyć katechumenaty parafialne, początkowo nieformalnie, a następnie w oparciu o dekryty biskupów. Organizowano sieci parafialne i struktury diecezjalne. Szacuje się, że około 30-40% parafii ma u siebie katechumenat (nie zawsze w rozumieniu OICA), a około 10% diecezji ma ustanowionych referentów do koordynacji działań katechumenalnych.

W czerwcu 1982 roku w Estes Park (Colorado) zorganizowano narodowe konsultacje wszystkich odpowiedzialnych za katechumenat na poziomie parafii i diecezji oraz zainteresowanych problemem na poziomie uniwersyteckim. Efektem tego spotkania było powołanie North American Forum on the Catechumenate (Północno-amerykańskiego Forum Katechumenalnego). Zajmuje się ono opracowywaniem praktycznych doświadczeń związanych z wprowadzaniem w życie nowego rytuału w konkretnych amerykańskich warunkach oraz organizowaniem w całym kraju warsztatów mających zapoznać zainteresowanych z katechumenatem, rozbudzić w nich dynamizm apostołski i przygotować do podejmowania rozmaitych funkcji w procesie inicjacyjnym - przeważnie na szczeblu parafialnym.

W Forum zaangażowanych jest wielu świeckich (przede wszystkim gospodyń domowych), którzy przez bezpośredni udział w działalności katechumenalnej zdobywają eklezjalną wiedzę, wycucie i odpowiedzialność. Jakimś jej wyrazem jest popularny i chętnie przyjmowany slogan: not shepherds make sheep - sheep make sheep. Forum współpracuje z Konferencją Biskupów USA. Efektem tej współpracy było dopracowanie wspomnianej już amerykańskiej wersji OICA, która po zatwierdzeniu przez Kongregację (1987) weszła w życie, zgodnie z decyzją biskupów, 1 września 1988 roku. Rytuał ten - RCIA (Rite of Christian Initiation of Adults) - uzupełniony został o obrzęd przyjęcia do Kościoła konwertytów z innych wyznań oraz, w następnym wydaniu, o Narodowe Statuty Katechumenatu. Statuty te regulują następujące elementy: terminologię, związek z parafią, czas trwania katechumenatu, post przed obrzędem inicjacji, rolę biskupa, formę chrztu, okres mistagogii i formę przyjęcia do Kościoła już ochrzczonych.

Amerykańska Konferencja Biskupów skorzystała z możliwości danych jej przez liturgicznego prawodawcę i umieściła dodatek do rytu przyjęcia (propozycję takich dodatkowych rytów podaje rzymski model rytuału: wręczenie soli, krzyża lub medalika). Zdecydowano się na dodanie obrzędu wręczenia krzyża ze słowami: "You have been marked with the cross of Christ. Receive now the sign of his love".

Wyłączono też pierwotną warstwę liturgii chrzcielnej, antycypowaną w obrzędach porannych Wielkiej Soboty - przedchrzcielne namaszczenie. Nowym elementem jest opracowany fakultatywny "ryt parafialnego odesłania": Obrzęd wybrania, przeżywany przez kandydatów i katechumenów w katedrze pod przewodnictwem biskupa, podkreśla diecezjalny wymiar ich decyzji. Niebezpieczne jednak wydaje się stopniowe odrywanie katechumenów od parafii. Kompromisem jest parafialny obrzęd, poprzedzający wydarzenia w katedrze, podczas którego na podstawie dialogu z chrześnymi parafia niejako deleguje kandydata czy katechumena na obrzęd na szczeblu diecezjalnym dokonujący się tego samego dnia.

Zarys chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych w USA przedstawił zajmujący się tym zagadnieniem F. P. Tebartz van Elst:

Stawanie się chrześcijaninem nabiera systematycznego charakteru w prekatechumenacie. Tu mają miejsce cotygodniowe spotkania, rozmowy na temat przeczytanych książek, artykułów, obejrzanych programów telewizyjnych itp. oraz zapoznawanie się z miejscową wspólnotą katolicką. Podejmuje się też rozmowy na temat perykop ewangelijnych i dzieli fragmentami własnej biografii w ich kontekście. Jest to też czas na pytania o Kościół. Także wtedy można wybrać chrześnego, którego zadaniem jest towarzyszenie kandydatowi w charakterze partnera do rozmów, pomagającego w rozwiązywaniu problemów wiary.

Szczególnym przeżyciem wspólnoty: chrześnych, katechetów, dyrektora katechumenatu i kapłana jest pierwsza liturgiczna ceremonia: przyjęcie do katechumenatu - początki doświadczania Boga i wiary w liturgii. Jej termin odpowiada dynamice rozwoju wiary - indywidualnej dla każdego kandydata - i wypada kilka razy w ciągu roku podczas niedzielnych liturgicznych spotkań parafialnej wspólnoty. Kandydaci i chrześni zebrani przed portalem wchodzą w procesję do kościoła. Następuje dialog, naznaczenie krzyżem, słowo kapłana, modlitwa wiernych i po błogosławieństwie odesłanie katechumenów. Odbijające się w tym czasie spotkania katechetyczne składają się z dwóch elementów: po powtórnym omówieniu niedzielnych (świętecznych) perykop katechumeni odnoszą do nich doświadczenia mijającego tygodnia, starając się znaleźć werset najbardziej odpowiadający ich przeżyciom. Następnie ma miejsce katechetyczne pogłębienie którejś z przedstawionych sytuacji z systematycznym ukierunkowaniem na wiarę Kościoła (Credo). Rok liturgiczny umożliwia w tym układzie syntetyczne połączenie wiary, liturgii i życia.

W pierwszą niedzielę Wielkiego Postu odesłanie kandydatów po liturgii słowa połączone jest w parafii z obrzędem wpisania ich imion do księgi wybranych. Po południu tego samego dnia przybywają oni z całej diecezji do katedry, gdzie gromadzą się wraz z chrzestnymi, katechetami i osobami towarzyszącymi. Tu, podczas liturgii słowa, zostają wywołani imiennie przez biskupa, powitani i zapytani przez niego o gotowość kontynuowania dotychczasowej drogi przygotowania do chrztu (względnie do przyjęcia do Kościoła katolickiego). Po przyjęciu deklaracji biskup ogłasza, że zostali oni wybrani do przyjęcia sakramentów inicjacji podczas najbliższych świąt paschalnych.

Rozpoczyna się czas oświecenia, który charakteryzują skrutynia sprawowane w 3, 4 i 5 niedzielę Wielkiego Postu. Liturgicznym wyrazem stopniowego włączania wybranych we wspólnotę Kościoła są obrzędy przekazania Symbolu Wiary i Modlitwy Pańskiej, które to z reguły mają miejsce podczas niesporów w piątym tygodniu Wielkiego Postu.

Wielki Tydzień ma charakter nieco rekolekcyjny. W Wielki Czwartek katechumeni uczestniczą we Mszy Krzyżma w katedrze, a kilku z nich przynosi biskupowi do poświęcenia olej przeznaczony dla ich stanu. Obecni są w katedrze także wieczorem na Mszy Wieczerzy Pańskiej, podczas której niektórym z nich obmywane są nogi. Wybrani biorą również udział w obrzędach Wielkiego Piątku, które w wielu parafiach amerykańskich ze względu na nich odbywają się bez Komunii świętej. Wielka Sobota jest dniem szczególnie intensywnie przeżywanym w oczekiwaniu na kulminacyjny moment całego katechumenatu: przyjęcie sakramentów wtajemniczenia podczas Wigilii Paschalnej. Wybrani spotykają się tego dnia kilka razy na Liturgii Godzin; podczas laudesów ma miejsce przedchrzcielne namaszczenie olejem katechumenów oraz oddanie Credo w formie jego recytacji (z pamięci).

Liturgia nocy paschalnej rozpoczyna się poza kościołem liturgią światła. Liturgia słowa w wielu parafiach ma miejsce w sali parafialnej, po niej zaś chrzestni procesyjnie wprowadzają wybranych do kościoła. W baptysterium, które - niejako na drodze do ołtarza - znajduje się w pobliżu wejścia wielu amerykańskich kościołów, następuje poświęcenie wody. Wybrany zdejmując wierzchnie odzienie, wchodzi do baptysterium i przyjmuje chrzest przez trzykrotne polanie wodą. Kończące obrzęd namaszczenie krzyżmem jest połączone z udzieleniem sakramentu bierzmowania. Następnie neofici otrzymują podobną do alby białą szatę, którą mają na sobie do końca uroczystości, a niekiedy także w niedzielę całego czasu mistagogii.

Okres ten - pokrywający się z okresem wielkanocnym - służy pogłębieniu i uwewnętrznieniu wiary i rozpoczętego już życia sakramentalnego, oraz liturgii Kościoła. Katechezy mistagogiczne związane są ściśle z czytaniem czy to liturgii niedzielnej, czy niesporów, które odbywają się przez cały ten okres w jeden wieczór w tygodniu. Przewodniczy im z reguły jeden z nowo ochrzczonych. Podczas tych niesporów powtarza się niektóre elementy liturgii wielkanocnej (np. wręczenie świecy zapalanej od Paschału) w celu ich lepszego przeżycia i pogłębienia. Czytane teksty są natomiast podstawą rozmów, w których uwzględnia się własną drogę do Pisma świętego i Eucharystii. Tak od podstawowej funkcji wspólnoty, Liturgii, przechodzi się do Martyrii i Diakonii (na zakończenie niesporów przewodniczący daje świadectwo swego zaangażowania w różne formy życia wspólnoty, co ma mobilizować do podobnej refleksji także innych) - oraz Koinonii. Zdarza się, że na zakończenie okresu mistagogii - w niedzielę Zesłania Ducha Świętego - każdy z neofitów po homilii podchodzi do mikrofonu i krótko opowiada swoją historię wiary (faith story). Świadectwa te, przyjmowane w zupełnej ciszy, w znaczący sposób wpływają na obraz parafii.

Niemcy

Rozwój katechumenatu w Niemczech jest dotychczas drogą małych kroków. Pierwszym z nich było sięgnięcie do doświadczeń Kościoła we Francji.

Zainteresował się nimi Adolf Exeler, który w 1959 roku na łamach *Katechetische Blätter*, porównując sytuację w USA (rocznie ok. 160 tysięcy konwertytów) i we Francji (4-5 tysięcy konwertytów), zauważa, iż ponad 80% neofitów po krótkim czasie rezygnuje z praktyk religijnych. Nieco później, bo na początku lat siedemdziesiątych, badaniem duszpasterstwa katechumenalnego we Francji zajął się Dietrich Zimmermann. Efektem jego badań była dysertacja doktorska *Die Erneuerung des Katechumenats in Frankreich und seine Bedeutung für Deutschland*.

Doświadczenia francuskie znalazły praktyczny wyraz w organizacji i pracach stworzonego w Kolonii *Katholischen Glaubensinformation (KGI)*, gdzie od końca lat sześćdziesiątych istniał podzielony na

stopnie katechumenat. Doświadczenia tam zdobyte przydały się nie tylko przy tłumaczeniu rytuału, ale też w parafialnej praktyce. Przewodniczącym tego ośrodka był dominikanin O. Roland Arndt. Na zorganizowanym z jego inicjatywy w 1969 roku sympozjum w Bensbergu wypracowano propozycje duszpasterskie zmierzające do zwrócenia większej uwagi na konieczność uwzględnienia chrzcielnego katechumenatu dorosłych w działaniach Kościoła - tak na poziomie opracowań naukowych, jak organizacyjnych i duszpasterskich.

Drugim krokiem były doświadczenia z cyklicznie organizowanych Europejskich Spotkań Katechumenalnych. Pierwsze z nich - z inicjatywy Francji - odbyło się w roku 1969 w Genewie.

1. spotkanie - Genewa, 1969
Droga katechumenów i ich doświadczenia w Kościele
2. spotkanie - Bruksela, 1970
Katechumenat i misje w "nowym" Kościele
3. spotkanie - Madryt, 1971
Katechumenat i "nowe wspólnoty"
4. spotkanie - Strassburg, 1973
Jak przebiega dzisiaj w zeświecczonej Europie nawrócenie człowieka, jego przejście od niewiary do wiary-
5. spotkanie - Amsterdam, 1975
Dzisiejszemu człowiekowi przepowiadać Jezusa Chrystusa
6. spotkanie - Lyon, 1977
Znaki czasu i słowo Boże.
Wezwanie do nawrócenia dzisiaj
7. spotkanie - Antwerpia, 1979
Wspólnoty katechumenalne i "katechumenalne prądy" jako znaki dla niewierzących. Jak głęboko sięga wyzwanie dla Kościoła-
8. spotkanie - Madryt, 1981
Katechumenat jako konieczność i szansa w klimacie sekularyzacji
9. spotkanie - Londyn, 1983
Czy można wzrastać w wierze, nie celebrując jej-
10. spotkanie - Genewa-Annecy, 1985
Towarzyszyć w drodze do wiary i zauważać człowieka
11. spotkanie - Gazzada (Włochy), 1987
Katechumenat i chrzest, jako fundament Kościoła
12. spotkanie - Augsburg, 1989
Inicjacja, reinicjacja i chrześcijańska wspólnota
13. spotkanie - Bayonne (Francja), 1991
Wspólnota - droga i cel chrześcijańskiej inicjacji
14. spotkanie - Rzym, 1993
Czy ten sam katechumenat na jutro?
15. spotkanie - Sant-Maurice (Szwajcaria), 1995
Nieochrzczeni w parafii
16. spotkanie - Berlin, 1997
Obserwacja przestrzeni życiowej miasta - pierwsze kroki przed katechumenatem.

Delegacja niemiecka była po raz pierwszy obecna w 1987 roku na spotkaniu w Gazzade. Kolejnym krokiem było zainteresowanie się katechumenatem w USA. Doświadczenia amerykańskiego katechumenatu zbierał najpierw w 1986 r. prof. Balthasar Fischer, który przebywał tam na gościnnych wykładach. Nieco później zajął się tym tematem Franz-Peter Tebartz-van Elst, który swoje badania przedstawił w pracy doktorskiej: Der Erwachsenen katechumenat in den Vereinigten Staaten von Amerika. Eine Anregung für die Sakramentenpastoral in Deutschland. Autor wyodrębnił w niej sześć płaszczyzn, które mogą być inspirujące dla rozwoju katechumenatu w Niemczech:

1. Kontekst biograficzny. Opowiadanie o swoim życiu ma charakter nie tylko terapeutyczny, pomaga także zawiązać wspólnotę, ułatwia ośmielenie się do zabrania głosu, pomaga innym pełniej popatrzeć na swe życie, umożliwia odpowiednie podejście do konkretnego człowieka, ułatwia dzielenie się swymi

duchowymi przeżyciami przez łączenie historii życia z historią wiary, pomaga również odpowiednio przygotować katechezy i liturgię.

2. Kontekst ukierunkowania na postępujący charakter wtajemniczenia. Dłuższe trwanie katechumenatu przekonuje, że nie jest to jedynie jakiś program, jakaś akcja, ale konsekwentny proces, który umożliwia przeżycie dynamiki całego roku kościelnego i doświadczenie stopnia dynamiki własnej wiary.

3. Kontekst biblijny. Biblia staje się dla katechumena księgą żywą, w której odnajduje on siebie, swoją drogę wiary; jest podstawą katechezy i zwierciadłem świadomości wspólnoty.

4. Kontekst liturgiczny. Liturgia nie tylko wskazuje na to, w co wierzymy (lex orandi - lex credendi), ale także, jak wierzymy (tak, jak świętujemy). Poznaje się ją nie tylko przez katechezę (mistagogiczną), ale też przez refleksję nad tym, co już przeżyte: znak, gest, miejsce, wydarzenie. Łączy się znak i słowo w relacji do Boga.

5. Kontekst nieustannego nawracania się (ongoing conversion). Conversion odpowiada jednorazowemu doświadczeniu przebudzenia, określanego też jako being born again. W katechumenacie wprowadza się w życie nawrócenie w biblijnym sensie jako metanoia - permanentne wezwanie, które rozwinąć można w formie being born again and again and again... Odnowiony w USA ryt pokuty, jako Re-Membering Church Process, sięga korzeniami procedury powrotu do Kościoła "upadłych" neofitów, którzy musieli przejść przez analogiczny do katechumenatu proces re-inicjacji.

6. Kontekst "Duszpasterstwa drogi" (Pastoral des Weges). Kilka rozmowami nie da się zażegnać kryzysu w duszpasterstwie. Konieczny jest długofalowy program z zarysowanymi stopniami, obejmujący wszystkie wymiary działalności Kościoła, ale szczególnie podkreślający wewnętrzny (duchowy, liturgiczny) wymiar życia chrześcijanina, parafii, połączony z dynamiką życia Kościoła w roku liturgicznym. Podkreślona tu została myśl o uwzględnieniu faktycznie zestopniowanej przynależności kościelnej.

Mimo teoretycznych impulsów, w praktyce Kościoła w krajach niemieckojęzycznych działo się niewiele. Tłumaczenie OICA na języki niemiecki i angielski ukazało się mniej więcej w tym samym czasie, ale rozwój katechumenatu w USA znacznie wyprzedził to, co działo się wokół chrześcijańskiego wtajemniczenia choćby w Niemczech.

Odczuwany był brak przygotowania od strony wypełniania zadań przepowiadania, doświadczeń katechetycznych, odpowiednich struktur umożliwiających rozwijanie zarodka wiary u dorosłych katechumenów, co tak wzniosłe opisane jest w obrzędach. To, co było wówczas praktykowane, przypominało raczej indywidualne poradnictwo albo sformalizowane kształcenie szkolne. Ani jedno, ani drugie nie przypominało tradycyjnych katechez, do których odwołuje się nowy rytuał. W roku 1977, a więc dwa lata po opublikowaniu FEE (Die Feier der Eingliederung Erwachsener in die Kirche: niemieckiej wersji OICA), w RFN miało miejsce 2940 chrztów osób powyżej 7 roku życia - z tego tylko dwie zostały przygotowane w katechumenacie.

W praktyce ponad 20 lat po promulgowaniu odnowionych obrzędów wtajemniczenia chrześcijańskiego dorosłych doświadczenia z jego przeprowadzaniem są niewielkie, a szwankująca komunikacja nie ułatwia zapoznania się z nimi. M. Ball wymienia kilka charakterystycznych elementów, które nie ułatwiają rozwoju katechumenatu:

- W parafiach prawie nieznaną jest prośba o chrzest (Taufbitte), natomiast kandydat czy kandydatka przy kontakcie z proboszczem wyrażają życzenie, żeby wszystko odbyło się bez rozgłosu.
- Na spotkaniach rad duszpasterskich to zagadnienie właściwie nie istnieje, gdyż proboszcz nie jest wystarczająco poinformowany albo są inne, pilniejsze sprawy.
- Na duszpasterskich konferencjach jest to zagadnienie marginalne, ponieważ przypadki katechumenalne są raczej pojedyncze i nie ma materiału na poświęcenie temu problemowi całego spotkania.
- Od strony kurii zagadnienie sprowadza się do wydania pozwolenia na udzielenie chrztu osobie dorosłej z jednoczesnym złożeniem odpowiedzialności za jej przygotowywanie na proboszcza. Czasami można spotkać się z decyzją, że jeżeli katechumenat w normalnym wymiarze czasowym nie jest jeszcze wprowadzony, można posłużyć się formą skróconą. W praktyce korzystanie z owego

zezwolenia na stosowanie formy uproszczonej skutecznie konkuruje z zaleceniem wprowadzania katechumenatu w pełnym wymiarze.

W 1972 roku ukazało się OICA, natomiast jego niemieckie tłumaczenie w 1975 roku. Tematykę katechumenatu poruszyli biskupi niemieccy w dwóch dokumentach synodalnych: *Schwerpunkte heutiger Sakramentenpastoral* oraz *Das katechetische Wirken der Kirche*, które ukazały się w 1974 roku. Podkreślali w nich znaczenie małych grup, w których katechumeni doświadczają braterskiej wspólnoty życia, poznają Pismo święte, uczą się wyrażać wiarę w codziennym życiu i przeżywać spotkania z Bogiem na modlitwie i w sprawowaniu liturgii.

Zainteresowanie tymi dokumentami i samym problemem było jednak znikome. Utworzona w 1979 roku przy referacie katechetycznym Komisji Duszpasterskiej Episkopatu Niemiec grupa robocza uwieńczyła swą pracę opublikowanym w 1986 roku opracowaniem *Stufen auf dem Glaubensweg*. Opisano w nim związek, jaki istnieje między drogą wiary a jej treścią i jej przeżywaniem, przedstawiono znaczenie grup katechumenalnych, zwrócono uwagę na poszczególne fazy katechumenatu oraz na włączanie katechumenów w parafię.

W 1988 roku w Ludwigshafen zorganizowano sympozjum, na którym chciano posiadane już doświadczenia katechumenalne wymienić, usystematyzować i rozpowszechnić. Najważniejszym jego osiągnięciem wydaje się ustanowienie grupy roboczej, której zadaniem miało być opracowanie podręcznika katechumenatu. W roku 1992 opublikowane zostało opracowanie *Erwachsene fragen nach der Taufe*, zbudowane wokół trzech linii: życie - objaśnienie - świętowanie (poznanie i przyjęcie swej wyjątkowej drogi życia, wyjaśnienie jej w świetle Dobrej Nowiny i doświadczenia wiary w Kościele, celebrowanie doświadczeń wiary i życia we wspólnocie wierzących w Kościele i stopniowe wrastanie weń). Szybkie wyprzedanie pierwszego wydania świadczyło o wzroście zainteresowania tematyką katechumenatu wśród duszpasterzy. Zorganizowane w tym samym roku sympozjum w Stuttgarcie zaowocowało również utworzeniem ponaddiecezjalnej grupy roboczej (obejmującej także diecezje z terenu byłej NRD), która ma za zadanie: 1) zbieranie i upowszechnienie informacji i doświadczeń, 2) rozwiązywanie konkretnych problemów duszpasterskich, prawnych, liturgicznych, wynikających z katechumenalnej praktyki, 3) organizację i przeprowadzanie sympozjów, 4) przygotowywanie odpowiednich pomocy i publikacji.

Chociaż wciąż wzrasta w Niemczech zainteresowanie katechumenatem, to jednak o powszechnym jego przyjęciu nie można jeszcze mówić.

Na wspomnianych wcześniej międzynarodowych spotkaniach katechumenalnych dokonywała się przede wszystkim wymiana informacji na temat katechumenalnej działalności Kościoła w poszczególnych krajach. Ich doświadczenia są zróżnicowane.

W Austrii - podobnie, jak w wielu jeszcze miejscach - jeżeli dorosły kierowany takimi czy innymi motywami poprosi już o chrzest, trafia na będącego pod wrażeniem, ale jednocześnie bezradnego duszpasterza. Najczęściej wtajemniczenie ogranicza się do pojedynczych rozmów i wręczenia jakiejś pomocnej lektury. Towarzyszy temu często zaproszenie do brania udziału w życiu parafii. Nie jest to więc wtajemniczenie w rozumieniu katechumenatu, który zresztą często bywa mylony z neokatechumenatem. Jednak zagadnienie katechumenatu staje się coraz bardziej aktualne wobec zwiększającej się liczby nieochrzczonych, konwertytów, rewertytów, ochrzczonych jako dzieci i pragnących ożywić swą wiarę bądź stojących przed sakramentem bierzmowania lub małżeństwa. Wprawdzie formacja inicjacyjna odbywa się tu i ówdzie, najczęściej jednak do rytuału sięga się przy niej sporadycznie czerpiąc jedynie natchnienie z niektórych elementów, jak np. systematyczne spotkania w małej grupie, niektóre obrzędy, dłuższy czas przygotowania.

W Szwajcarii katechumenat zaistniał pod koniec lat sześćdziesiątych w Genewie. W 1981 roku w Zurichu odbyło się spotkanie odpowiedzialnych za różne działy duszpasterstwa: duszpasterstwo dorosłych, młodzieży, kursy formacyjne, duszpasterstwo biblijne. Poświęcono je właściwie zapoznaniu zebranych z pojęciem i instytucją katechumenatu. Równocześnie od 1975 miał miejsce w większych miastach tzw. kurs konwertytów (*Konvertitenkurs*), który co roku rozpoczynał się jesienią. Wśród tychże konwertytów byli zarówno nieochrzczeni, jak i ochrzczeni w innych Kościołach chrześcijańskich. Nowy wymiar zyskał katechumenat w Szwajcarii po opublikowaniu przez tamtejszy Episkopat w 1986 roku norm szczegółowych do nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, w których m. in. zalecono zorganizowanie katechumenatu dla dorosłych w każdej diecezji. Jean-Bernard Dousse OP do przeszkód w rozwoju katechumenatu w Szwajcarii zalicza następujące fakty:

- 1) Zbyt mała liczba kandydatów - duże przeciążenie w duszpasterstwie nie pozwala inwestować czasu do tak rzadkich pojedynczych przypadków (!).
- 2) Mentalność rządców parafii (Pfarrherren) podkreślających swą samodzielność i wartość własnych metod.
- 3) W obecnym stanie duszpasterstwa wszyscy wierzący są w jakiejś mierze katechumenami, a całe duszpasterstwo winno być katechumenalne. Pojęcie to jest rozumiane tak szeroko, że w ogóle nie zauważa się specyfiki katechumenatu.
- 4) Istnieje sytuacja patowa: zainteresowani czekają na decyzje episkopatu, grupa robocza natomiast twierdzi, że jeśli od "dołu" nic nie zacznie się dziać, to dekrety i tak zostaną w szufladzie.

Portugalia i Hiszpania katechumenatem nazywają podstawowe wspólnoty dla powtórnego wtajemniczenia wcześniej ochrzczonych. W Belgii, Francji i francuskojęzycznej Szwajcarii są centrale (na poziomie Konferencji Biskupów i poszczególnych diecezji), które przejmują od parafii troskę o ich kandydatów do chrztu, tworzą ponadparafialne grupy i opiekują się nimi. W Holandii rzuca się w oczy aspekt ekumeniczny: bywają przypadki ponadkonfesyjnych chrztów. Kilka parafii w Londynie "zdobyło" znaczną liczbę kandydatów do chrztu również przez ogłoszenia gazetowe.

Na spotkaniu w Rzymie (1993) dokonano zestawienia listy zaleceń, których spełnienie przyczyni się do lepszego funkcjonowania katechumenatu. Są wśród nich: przepracowanie i udostępnienie pomocy katechetycznych, odpowiednie przygotowanie osób towarzyszących katechumenom, włączenie katechumenatu w parafię miejsca, wymiana doświadczeń z innymi Kościołami (obecnymi na spotkaniu), zbieranie i publikowanie rozmaitych "dróg wiary", wzmocnienie dialogu ekumenicznego mające doprowadzić do jednego chrztu, poważne uwzględnianie współczesnych kultur, ustanawianie - w ramach możliwości - odpowiedzialnych za katechumenat na poziomie kraju i diecezji oraz szerokie informowanie o katechumenacie.

René Dumont, francuski dominikanin, zajmujący się przez długi czas katechumenatem w diecezji Straßburg, współpracownik G. Arndta w Katholischen Glaubensinformation Fides w Kolonii i towarzyszący katechumenom, proponuje kilka punktów ułatwiających jego zdaniem wprowadzanie katechumenatu w RFN (i nie tylko):

1. Ustanowienie w diecezji osoby odpowiedzialnej za katechumenat, która będzie służyła pomocą duszpasterzom.
2. Utworzenie przez duszpasterza wspólnoty katechumenalnej wokół proszącego o chrzest.
3. Dostosowanie liturgicznych obrzędów wtajemniczenia do stanu katechumena - należy wybrać z siedmiu umieszczonych w rytuale najbardziej odpowiednie.
4. Wskazane jest korzystanie z doświadczeń krajów czy diecezji, w których katechumenat jest już bardziej rozwinięty.

Coraz częściej pojawiają się głosy postulujące wprowadzenie opartej na katechumenalnym wzorze sakramentalnej formacji już ochrzczonych. Ernst Werner proponuje wykorzystanie:

- 1) indywidualnej historii wiary i życia konkretnego człowieka,
- 2) stopniowanej formy kościelnej odpowiedzialności w zależności od dojrzałości wiary,
- 3) zróżnicowanej intensywności i długości formacji,
- 4) rozłożenia w czasie rytów i symboli,
- 5) wprowadzenia pogłębiających katechez po udzieleniu sakramentu.

Trzeba jednak pamiętać, że często na początkowym etapie przygotowań będzie chodziło bardziej o ewangelizację niż katechizację.

Można także w reinicjacyjnej formacji wykorzystać:

- instytucję osób towarzyszących,
- formację w małej grupie,
- stopniowe angażowanie w życie wspólnoty parafialnej,
- liturgiczne obrzędy (również pokutne).

Zaprezentowany obraz zachodniego katechumenatu jest siłą rzeczy niepełny.

Przedstawiony komunikat miał na celu pomóc lepiej zrozumieć uwarunkowania, w jakich rozwija się instytucja katechumenatu w niektórych Kościołach lokalnych i zapoznać się z podejmowanymi tam - bardziej zaawansowanymi - wysiłkami organizacyjnymi i duszpasterskimi. Być może niektóre z

przedstawionych rozwiązań staną się inspiracją do działań, dzięki którym katechumenat w Polsce będzie szybciej dojrzał.

Bibliografia

1. Matthias Ball, Franz-Peter Tebartz-van Elst, Artur Waibel, Ernst Werner, Erwachsene auf dem Weg zur Taufe. Werkbuch Erwachsenenkatechumenat, München 1997.
2. Dietrich Zimmermann, Erfahrungen mit dem erneuerten Katechumenat in Frankreich, w: Die Feier der Eingliederung Erwachsener in die Kirche, Freiburg-Basel-Wien 1997.
3. Ks. Marian Falencyk SAC, Katechumenat we Francji jako świadoma forma ewangelizacji współczesnego człowieka, mps, Biblioteka Instytutu Liturgicznego PAT w Krakowie.
4. Ks. Andrzej Jakóbczak, Odnowa obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych po Soborze Watykańskim II. Na podstawie wybranych liturgicznych czasopism niemieckojęzycznych, mps, Biblioteka Instytutu Liturgicznego PAT w Krakowie.